

De la o soluție de urgență la o întemeiere – Arhiva centrală a Bisericii evanghelice C.A. din România, Sibiu

Wolfram G. Theilemann

“*Et habent sua fata archiva*”¹

Keywords: *Romanian Archives; Evangelic Church; heritage*

De la prăbușirea clădirii Arhivelor Statului din Köln în 2009, probleme ca organizarea arhivelor, păstrarea fondurilor, inventarierea și relevanța acestora pentru o societate modernă au devenit brusc extrem de actuale. Pe de altă parte, arhivistica din România este încă în tranziție. Cel puțin din 2007, arhivele, cele mai multe subfinanțate, se confruntă cu apariția unor noi instrumente și genuri de documente, cu noi modalități de manevrare și cerințe de profesionalizare. După zece ani de muncă în scopul constituirii Arhivei centrale a Bisericii evanghelice C.A. din România (ACBER), intenționăm să prezentăm situația reală a acesteia. Excursul nostru este structurat astfel:

1. Istoricul și structura arhivei;
2. Condițiile de depozitare și administrare a depozitelor;
3. Practica și stadiul inventarierii;
4. Concluzii.

1. Istoricul și structura arhivei

În 19 octombrie 2003 s-a celebrat la Sibiu inaugurarea noului **Centru cultural și de dialog “Friedrich Teutsch”** al Bisericii evanghelice C.A. în România, situat în clădirea unui vechi orfelinat. În mai 2004, în cadrul unei “Zile a porților deschise”, a devenit liber accesul cercetătorilor în ACBER, festivități continuate, în luna octombrie a aceluiași an, cu o sesiune de comunicări cu participare internațională. Pe plan local și pentru arhivele bisericesti din România, în ansamblul lor, acest moment a constituit o adevărată piatră de hotar. Evenimentul a fost posibil datorită înțelegerii manifestate de lucrătorii din arhivele bisericesti din Germania după 1990 față de situația de la noi și angajamentului intensiv al acestora, fapt care, prin donații substanțiale, oferite în anii 1999-2000, a făcut posibilă dotarea arhivei². Pe de altă parte, revoluția 2002-2003 avea valoare simbolică: se împlineau 135 de

---

¹ W. Theilemann, *Et habent sua fata archiva. Regăsirea și inventarierea fondului arhivistic al Consistoriului Districteal Evanghelic C.A. București*. “Revista Română de Conservare și Restaurare a Monumentelor” 2009, 2 [sub tipar]. Mulțumesc foarte mult colegii mei, Liliana Popa, pentru traducere.

² Cf. B. Hey, *Das Papier bleibt. Zur Hilfsaktion für die siebenbürgischen Kirchenarchive*, “Der Archivar” 47 (1994), p. 155-158.

ani de când, la Sibiu, a sosit pentru prima dată o "arhivă" a organelor de conducere a întregii comunități. În al doilea rând, se împlineau 55 de ani de la naționalizarea tuturor arhivaliilor bisericești, care până în 1948 fuseseră adunate și păstrate centralizat. Nu în ultimul rând, erau zece ani de când în organigrama Bisericii evanghelice exista din nou un post de arhivist-șef. Între timp, au trecut 20 de ani de la revoluția din 1989, motiv suficient pentru a reaminti momente din istoria arhivelor bisericești evanghelice și din momentele "fierbinți" ale preluărilor de arhivă de după 1990, precum și pentru a schița structura și practica încetățenite în ACBER.

Ideea unei **arhive care să centralizeze toate fondurile create de instituțiile care țin de confesiunea evanghelică** nu era nouă³. Însă la noi realizarea ei în practică a fost mai târzie decât în cea mai mare parte a spațiului european, din cauza obstacolelor care trebuiau depășite.

În domeniul civil, laic, arhivele centrale și-au început activitatea ca instituții de sine stătătoare abia la mijlocul sau în ultima treime a secolului al XIX-lea. Bisericile, la rândul lor, nu au considerat necesară constituirea unor astfel de instituții până târziu, în secolul al XX-lea. În schimb, în multiconfesionala Transilvanie, începuturile, datorate nu atât relațiilor bisericilor cu statul, cât unor forme autonome de existență, au fost mult mai timpurii. Astfel, ungurii evanghelici au adunat încă din secolul al XVIII-lea documente de la parohii și persoane particulare în scopul constituirii unei "*Archivum Generalis Ecclesiae ev. Aug. Conf. in Hungaria*". În 1812. Conventul general a decis înființarea acesteia, a luat măsuri pentru realizarea ei rapidă și i-a asigurat existența care durează până în ziua de azi. Biserica evanghelică, pe atunci exclusiv transilvăneană, manifesta aceleași tendințe, întrucât la sinodul din 1710 se dezbătea "propunerea, care pare deosebit de modernă, avansată de învățatul episcop Andreas Scharsius, ca privilegiile adesea atât de împrăstiate și de vulnerabile, dovadă fiind pierderile suferite cu puțin timp în urmă, de capitlurile Miercurea și Rupea, și care au o importanță covârșitoare, să fie adunate într-o arhivă unică, la Biertan."⁴ În situația de mai sus, arhivele sunt considerate instituții pe cât posibil funcționale pentru salvagardarea dreptului și a proprietății. Bineînțeles că nu putea fi vorba de ceva concret în privința litigiilor de competență, a necesităților financiare și a apărării proprietății. O largă descentralizare, o autonomie a parohiilor și o pronunțată rezervă față de amestecul organelor superioare au rămas caracteristicile Bisericii evanghelice C.A. până târziu, în secolul al XX-lea. Chiar și la nivel local această atitudine se făcea simțită prin separarea arhivei preotului (care cuprindea actele reieșite strict în urma desfășurării activității acestuia) de cea presbiterială (din care fac parte actele privitoare la proprietăți, angajări de personal și alte probleme care sunt de competența presbiteriului, în ședințele căruia preotul nu avea decât rolul de secretar). Separarea a continuat la nivelul organelor de rang mediu și se făcea simțită chiar până la nivelul conducerii superioare a Bisericii.

³ L. Poelchau, *Zur Geschichte der Pfarrarchive der evangelischen Gemeinden A.B. in Siebenbürgen*, "Zeitschrift für siebenbürgische Landeskunde" 18 (1995), 1, p. 3-22; Idem, *Zur Inhalt und zum derzeitigen Zustand der Pfarrarchive der evangelischen Gemeinde A.B. in Siebenbürgen*, "Zeitschrift für siebenbürgische Landeskunde" 18 (1995), 2., p. 121-141; Gustav Gündisch, *Unser Archivwesen*, "Klingsor" 15 (1938), 9, p. 306-314.

⁴ G. Gündisch, *op. cit.*, p. 310.

Ca atare, în pofida numeroaselor încercări de reglementare și de introducere a ordinii, arhivele au rămas, din 1782 și până la drasticul regulament de organizare a arhivei elaborat în timpul episcopului Georg Daniel Teutsch din 1872-1874, **pe cât de bogate, pe atât de diverse ca formă, purtând amprenta autonomiei și a lipsei oricărei sistematizări.** "Legea arhivelor" elaborată de episcopul G. D. Teutsch, izvora în primul rând dintr-o curiozitate personală de istoric și nu a putut avea decât un suc es parțial, în niciun caz unul total, pentru că "în 200 de locuri diferite o pastrare corespunzătoare a unor lucruri care nu peste tot suscitau interesul cuvenit, era, pur și simplu, inaplicabilă."⁵ O nouă reglementare a arhivelor nu s-a mai încercat până în 1960. Cu toate acestea, ca urmare a vizitațiilor canonice întreprinse de Teutsch, situația s-a mai îmbunătățit, în unele locuri devenind chiar exemplară.

După 1900, din grija pentru **conservarea și inventarierea fondurilor în beneficiul cercetării științifice**, au apărut noi inițiative, prin care se urmărea conservarea fondului arhivistic, care începuse să se diminueze, și accesibilizarea lui. Argumentele principale erau: pericolele de incendiu, influența intemperiilor și, mai ales, insuficienta grijă a parohiilor, lipsa evidențelor fondurilor și dificultățile întâmpinate de cercetători. Principalul motiv era creșterea interesului pentru problematica istorică, care îi viza în primul rând pe preoți, ei fiind reprezentanții de frunte ai culturii minorității. Ca urmare, ideea formulată în 1710 a fost reluată după înscăunarea episcopului Friedrich Teutsch, în 1910. Acesta impune tuturor capitlurilor să își încredințeze documentele, sub formă de depozit, unei arhive centrale a Bisericii. Unele presbiterii începuseră, încă din 1908, să deponă documentele vechi în locurile pe care le considerau adecvate, iar până în 1913, mai multe presbiterii și capitluri și-au depus documentele vechi în cel puțin cinci locuri, unele aflate în afara jurisdicției bisericești⁶. Prin urmare, ideea unei centralizări era din nou compromisă, întrucât situația predărilor devenise și mai greu greu de controlat, în timp ce dificultățile întâmpinate de cercetători nu se diminuaseră cu nimic.

Primul război mondial i-a obligat pe toți cei interesați să conștientizeze pericolele pentru integritatea fondurilor lor. În momentul întoarcerii la locurile lor, multe dintre parohiile evacuate în 1916 au găsit dulapurile de arhivă sparte de amici și de inamici, iar pe jos, împrăștiate, resturile arhivelor lor. Câțiva ani mai târziu, în 1921, dr. G. A. Schuller le scria experților din Muzeul Brukenthal: "În sinteza Dvs. aceste arhive (adică cele depuse la Muzeu) și care se completează reciproc, reprezintă o sursă importantă a istoriei bisericești a sașilor, sursă care poate fi acum mai ușor și mai profund valorificată, decât atunci când actele erau împrăștiate pe un spațiu mare. Ce mult ar câștiga acest izvor, din punct de vedere al amploarei și importanței, dacă și celelalte capitluri și-ar preda documentele la Muzeu sub forma unui depozit"⁷. În completarea progreselor pe plan arhivistic din domeniul politicii minorităților,

⁵ Idem, *Zur Neuregelung des kirchlichen Archivwesens*, "Kirchliche Blätter" 31 (1939), p. 187.

⁶ Dintre acestea amintim Cancelaria Consistoriului superior, arhiva presbiterială, Muzeul săses al Țării Bârsei, înființat la Brașov, iar la Sibiu, Arhiva națiunii săsești și Muzeul Brukenthal, subordonat presbiteriului parohiei.

⁷ G. A. Schuller, *Die Handschriftensammlung*, in Kuratorium des Museums (Hg.), *Festschrift zur Erinnerung an den 200. Geburtstag seines Stifiers Samuel Baron v. Brukenthal*, Sibiu, 1921, p. 23.

realizate de așa-numita "Arhivă a națiunii săsești" din Sibiu, a reînceput și conducerea Bisericii acțiunea de concentrare a fondurilor arhivistice pe toate planurile. Dacă la început a fost favorizat Muzeul Brukenthal, situația s-a schimbat curând, când în 1937, potrivit convenției privind patrimoniul, încheiate în urma desființării "universității săsești", așa-numita "arhivă a națiunii", care îi fusese subordonată, a fost cedată reprezentanței politice a sașilor. În cadrul unui "Curatorium al fundației culturale 'Fosta universitate săsească' " și cu colaborarea arhivistului dr. Gustav Gündisch, care se specializase la Viena, la Institutul pentru cercetarea istoriei, Consistoriul superior a putut folosi acest post pentru crearea unei arhive centrale în România Mare, "comandamentul momentului"⁸. "Comandamentul" a fost rapid pus în practică. Între 1938 și 1941 au fost preluate din palatul episcopal întregul fond al Episcopiei, arhiva Tribunalului matrimonial superior și întreaga arhivă a Consistoriului superior, până la anul 1921 inclusiv. Aceștia li s-au adăugat părțile mai vechi din fondurile capitlurilor, predate de Muzeul Brukenthal.

Sub episcopul Victor Glondys, printr-o ordonanță a Consistoriului, s-a făcut încheierea întregii acțiuni, stabilindu-se **obligativitatea centralizării** documentelor tuturor instituțiilor bisericești de până în 1700 inclusiv, în arhiva "națiunii" săsești⁹. Se părea că, prin clauzele pe care le conținea, contractul de custodie va liniști prezbiteriile și va satisface îndelungatele așteptări ale cercetătorilor, așa încât s-a dorit chiar scurtarea termenului de predare, stabilit inițial în 1939. Cu toate acestea, ordonanța reprezenta o fisură adâncă în autonomia locală a parohiilor și faptul a fost chiar resimțit ca atare. Fără îndoială, devenea posibilă, la scară mare, acea "evidență generală a întregului material arhivistic bisericesc, acțiune foarte necesară din punct de vedere științific". Numai că situația juridică rămânea complicată, mai ales că între timp, Arhiva "națiunii" săsești dobândise o puternică coloratură naționalist-germană, sub influența național-socialismului german din Reich și a acoliților lui de aici. Este adevărat că materialul a fost asigurat – până în ziua de azi – cât de bine era omenește posibil, dar a ieșit curând de sub jurisdicția bisericească, încetând să mai fie o Arhivă centrală a Bisericii¹⁰. Dacă, încă în 1941, Consistoriul superior sub conducerea episcopului W. Staedel, devotat nazismului, a acceptat înglobarea Arhivei "națiunii" săsești și a Muzeului Brukenthal în Serviciul pentru știință și artă a Grupului Etnic German, condus de vârfurile naziste din Berlin, peste numai câțiva ani, în 1948, după spaimile aduse de război, de ocupație și deportare, a urmat o naționalizare, fără niciun fel de despăgubire, consecință tocmai a colaborării cu organizația nazistă, caracterizată ca ostilă oamenilor.

După aceste șocuri, timp îndelungat nu a mai putut fi vorba de o realizare practică a unei "soluții ideale"¹¹ în plan arhivistic. Cu toate acestea, în anii 1940-

⁸ G. Gündisch, *Unser Archivwesen*, cit., p. 313.

⁹ Cf. ACBER, Fond. 103 (Cancelaria Consistoriului superior), Z.K. 2810/1937 v. 20.12. 1938, vezi și *Kirchliche Blätter*, 30/1938, 663; citat în "Schlusstein" de G. Gündisch, *Zur Neuregelung*, cit., p. 188.

¹⁰ *Ibidem*, ambele citate la p. 188.

¹¹ Citat din "Archivalische Zeitschrift" 44 (1936), p. 166, în G. Gündisch, *Unser Archivwesen*, cit. p. 313, cu trimitere la dezbaterile arhiviștilor germani.

1970 conducerea bisericească a întreprins eforturi mari de refacere a arhivelor, coordonate de același dr. Gündisch, demis din funcția publică și devenit referent cultural al Consistoriului superior. Pierderile de război, cele suferite în urma cedărilor din 1940 și evacuările care au avut loc în Banat și în nordul Transilvaniei s-au menținut în limite surprinzătoare de restrânse. De asemenea, regulamentul de arhivă emis în 1960 și transpunerea lui în practică dovedea grija declarată a conducerii Bisericii. Nu numai ca efect al unor ordine oficiale, ci și în interes arhivistic, fondurile parohiilor și ale altor autorități bisericești, care aveau în continuare dimensiuni respectabile, au fost supuse unei inventarieri mai amănunțite. Numai că, la începutul anilor '70, dr. Gündisch s-a pensionat și continuitatea a fost întreruptă. Personal tânăr, cu pregătire arhivistică nu se putea găsi¹²; exista doar un angajat care, ca sarcină suplimentară, răspundea și de arhivă. El controla, împreună cu protopopul, arhivele curente ale parohiilor și avea grijă de fondurile mai vechi ale Consistoriului. Conducerea Bisericii considera ca o prioritate a momentului încadrarea, prin reacții prevenitor-superficiale, în entuziasmul oficial privitor la inventarierea și controlul arhivelor.

În acest context, în anii 1989-1990 Consistoriul a fost pus în fața unor motive mult mai stringente pentru concentrarea arhivelor. Argumentele pentru colectarea, evidența și prelucrarea în vederea cercetării rămăseseră cam aceleași, numai că, odată cu revoluția din 1989, ele s-au acutizat. Datorită valului de emigrări, Biserica, redusă într-un timp extrem de scurt la 10% din efectivul de credincioși de dinainte de revoluție, se simțea răspunzătoare față de știință, de autoritățile culturale și față de majoritatea germanilor din România, acum stabiliți în străinătate. Ca urmare a valului de emigrări, actele parohiilor au devenit cea mai periclitată categorie de bunuri culturale. Cancelariile parohiale au fost părăsite peste noapte, multe dintre ele fără formalități serioase de predare, manuscrise și lăsaminte au fost împrăștiate, matricole "uite" sau "privatizate", biblioteci istorice au ajuns la gunoi. Cauzele acestei stări de lucruri erau, în afara grijii pentru ziua de mâine, nepăsarea care domnea peste tot, lipsa unei flexibilități sau chiar ignoranța crasă. Fiind singura instituție centrală care putea avea grijă de păstrarea bunurilor culturale de proveniență evanghelică, toate privirile se îndreptau acum spre Consistoriul superior. Odată cu fondurile de documente datând din secolele XVIII-XX provenite de la peste 260 de parohii, de la 10 districte, de la Consistoriul superior și de la diferitele asociații și organizații care se aflaseră sub tutela Bisericii, era primejduită întreaga memorie colectivă a comunității evanghelice. Conducerea Bisericii se simțea obligată nu numai de legile statului, ci și de propriul regulament de funcționare și de propriile decizii "să asigure o securitate corespunzătoare a obiectelor care făceau parte din patrimoniul cultural național aflate în proprietatea parohiilor, atunci când parohiile nu le mai puteau asigura securitatea sau când condițiile de păstrare nu mai erau corespunzătoare"¹³.

¹² În afara unor preoți pensionați nu se putea conta pe nimeni; o rețea de arhiviști nesalariați nu exista.

¹³ ACBER, Fd. 103, Generalia ale Cancelariei Consistoriului superior LKZ 331-V/1982 din data de 15 februarie 1982.

Începând din 1990, această situație putea fi întâlnită în tot mai multe parohii. Unele dintre acestea se desființaseră încă de când începuse emigrarea, altele erau pe cale de desființare sau deveniseră atât de slabe și îmbătrânite încât presbiteriile nu mai puteau asigura securitatea fondului de arhivă. În comparație cu Biserica reformată sau cu Biserica soră lutherană-maghiară, situația era mai acută, pentru că nu mai exista un depozit vechi de arhivă, care să poată face față avalanșei de material. Datorită dispariției galopante a angajaților și a exodului în masă al populației, Biserica s-a confruntat cu îndatoriri pe care în țările vestice le rezolvă de regulă instituțiile statului sau cele locale. Ca o ultimă dificultate, predarea materialelor către Arhivele Naționale nu era agreată, din cauza naționalizărilor forțate din anii comunismului. Pe de altă parte, nici instituția Arhivelor Naționale nu dispunea în acei ani de mijloacele material-financiare și de spațiu suficient pentru o astfel de acțiune. Mijloace de sprijin din afară nu au putut fi atrase în măsură suficientă nici după 1990, motiv pentru care întreaga povară financiară a revenit Consistoriului.

În aceste condiții s-a ajuns la întreprinderea unor acțiuni "pompiéristico"-arhivistice, efectuate de profani. Având experiența emigrărilor din nordul Transilvaniei de la începutul anilor '70, Consistoriul superior a luat în primul rând în discuție asigurarea arhivelor din parohiile pe cale de dispariție și prelucrarea lor profesionistă. De prin 1980-1981, de când această provocare devenise actuală, ea nu dispăruse de pe agenda de lucru a acestei instituții. Începutul a fost făcut printr-o circulară emisă la începutul anului 1982 și apoi transpusă în practică. Ea se referea la "păstrarea centralizată și asigurarea obiectelor aflate în proprietatea Bisericii noastre și care fac parte din patrimoniul cultural național sau au alt fel de valoare istorică, artistică și culturală și a căror păstrare în parohii nu este corespunzătoare sau a căror păstrare nu este sigură." Acest act a constituit startul "tacit" pentru centralizarea arhivei. Sub coordonarea referentului de arhivă, G. Schullerus, preot la Cisnădie, a început colectarea la Sibiu a arhivaliilor aflate sub incidența legii patrimoniului și inventarierea acestora. Primul lor loc de depozitare a fost palatul episcopal, la un loc cu actele mai vechi ale Consistoriului. Iarna lui 1989 și primăvara lui 1990 au grăbit sensibil procesul. În urma unor dezbateri la care au luat parte, în afară de autoritățile centrale ale Bisericii, și cercetători interesați, a fost conceput un proiect pentru asigurarea arhivelor și bibliotecilor din parohiile periclitare. Dr. Schullerus a fost însărcinat cu coordonarea acțiunii. Pentru realizarea ei practică s-a oferit o profesoară pensionară din Germania. Numele dr. Lore Poelchau a rămas definitiv legat de înființarea ACBER, ea fiind cea care a transportat primul fond de arhivă în octombrie 1990, la Sebeș, primul centru provizoriu de colectare. În toamnă, dr. Poelchau și dr. Schullerus erau în măsură să raporteze că, în cele mai vitrege condiții, o primă parte din arhiva aflată în pericol a fost împachetată provizoriu, preluată pe bază de proces-verbal și depusă în siguranță. Au urmat drumuri obositoare, cu mașina proprie, mai târziu cu un microbus VW, pentru preluarea fondurilor arhivistice vechi, măsurând între 5 și 7 m. l. fiecare, a unor biblioteci, obiecte și cărți de cult din întreaga țară¹⁴.

¹⁴ Ea a atras în această acțiune studenți teologi și germaniști. După o fază pregătitoare, fondurile au fost adăpostite în șase centre de colectare provizorii. Deși nu avea pregătire arhivistică, dr.

Dr. Schullerus și-a folosit cunoștințele acumulate ca preot și ca membru în diferite organisme administrative, asigurând păstrarea tradiției și continuitatea, atât în strategie, cât și în chestiuni mărunte. Arhivaliile cu caracter muzical, printre care unele remarcabile, au fost prelucrate de referentul muzical al Consistoriului, K. Philippi.

Între 1990 și 1993 au fost preluate cca 130 de fonduri de arhivă. Au ieșit însă curând la iveală pericolele care decurgeau dintr-o atare acțiune: **“a trece cu vederea”**, sau **“tratarea grăbită, nediferențiată a problemei”**¹⁵. Pe de altă parte, toată lumea era conștientă că **“a colecta”** nu este sinonim cu **“a asigura”**, **“a conserva”** și nici pe departe, cu **“a inventaria”**. S-a încercat atragerea de noi forțe, de creare a unor noi spații de depozitare și de asigurare a unui personal calificat. Succesul s-a lăsat însă mulți ani așteptat.

Acțiunea în domeniul arhivistic a fost permanent susținută de vizite și sfaturi din partea **“Asociației bibliotecilor și arhivelor din Biserica evanghelică germană”**. În 1992, conducerea Bisericii l-a atras pe prof. dr. B. Hey de la Arhiva centrală a BE Westfalen-Bielefeld în scopul alcătuirii unor inventare-pilot. Deși activitatea de o vară a lui Hey a rămas singulară, aceste inventare au impus un standard¹⁶. Din 1993, conducerea Bisericii a găsit forțe capabile să asigure, pentru moment, continuitatea muncii, prin angajarea unui administrator al arhivei. Acesta, deși fără pregătire de specialitate, a devenit curând indispensabil. În 1994 a început un aflux de voluntari din afară, căruia i-a urmat și un salt calitativ în materie de depozitare și înzestrare. Nu se întrevedea însă nicio posibilitate de a găsi personal. Oameni din sânul Bisericii nu erau de găsit, practicanți nu se mai ofereau. Pe de altă parte, nevoia de preluări se diminuase la 6-8 pe an, exista un PC performant, o bibliotecă documentară și sute de m. l. de rafturi noi, din lemn. În 1995 s-a formulat pentru prima dată ideea unui Centru cultural care să cuprindă și o arhivă centrală, în vechiul orfelinat, idee care în 1996 a fost prezentată conducerii Bisericii. În acel moment, erau colectate deja 153 de fonduri. În 1997 infrastructura s-a îmbogățit cu un aparat de microfilmare care, din lipsă de personal și de evidențe corespunzătoare ale fondurilor, nu a putut fi pus în funcțiune. Au început, de asemenea, să sosească arhiviști din Germania, pentru a lucra efectiv.

În 1999, Consistoriul superior a reușit să obțină spațiul necesar pentru amenajarea unui Centru cultural și de dialog, cu arhivă centrală și muzeu, în redobânditul **complex de clădiri al fostului orfelinat evanghelic**, aflat în apropierea celor mai importante instituții de cultură din oraș. Anul 1999 a reprezentat o cotitură

Poelchau avea sensibilitate și profunde cunoștințe de istoric și latinist și, mai ales, entuziasm. Dr. Schullerus a muncit și el la preluări, a întocmit formularele de predare și a coordonat structura centrelor de colectare.

¹⁵ L. Poelchau, *Tagebuch über die Anfänge der Archiv-Bergungsaktion Herbst 1990*, în ACBER, arhiva internă, nedat., 7. Dr. Poelchau a murit la 13 mai 2008.

¹⁶ Lucru valabil atât la Mediaș, unde un preot pensionar local a întocmit, până în 1999, după acest model, 42 de inventare provizorii, cât și pentru proiectul fundației VW, desfășurat între 2001 și 2003.

și în privința personalului¹⁷.

În aceste condiții, în legătură directă cu construcția noului "Centru al arhivelor bisericești" din Berlin, clădirea din Sibiu a beneficiat de o vastă acțiune de ajutorare cu mijloace de tehnică arhivistică, în cadrul căreia s-au primit 70 de tone de rafturi de metal folosite, dar în perfectă stare, printre care și rafturi mobile, cutii, mobilier pentru birouri, calculatoare etc., pe care Biserica ev. din Berlin-Brandenburg și Arhiva centrală din Berlin le-au pus în mod gratuit la dispoziție. Sub conducerea dr. W. Krogel, Arhiva centrală a BEBB împreună cu subsemnatul au organizat demontarea și depozitarea provizorie a materialului, iar împreună cu Asociația bibliotecilor și arhivelor din Biserica evanghelică germană, respectiv cu Cercul de studii transilvane și cu Consistoriul, s-au organizat trei transporturi. În felul acesta se dădea un semnal pentru colaborarea bisericilor "din est"¹⁸.

În ultimă instanță, începând din primăvara lui 2001 s-a început, prin forțe locale, munca în noua arhivă, datorită unui proiect al fundației VW pe perioada 2001-2003, care avea în vedere întocmirea evidenței arhivelor evanghelice¹⁹. În baza acestui proiect, din anul 2001, împreună cu L. Popa și, din 2004, cu M. Vlaicu, arhiviste cu multă experiență, au putut fi evacuate patru dintre centrele provizorii de colectare, constituindu-se depozitul propriu²⁰. Concomitent, prin atragerea unor terți, s-au putut procura cele mai necesare materiale și s-a extins capacitatea de depozitare a rafturilor.

2. Situația și gestiunea depozitelor

Astăzi, ACBER este una dintre instituțiile subordonate Consistoriul evanghelic. Din punct de vedere vertical, arhiva este așezată într-o poziție centrală. Fondurile deținute provin de la 275 de parohii, de la școlile confesionale pe care, până în 1948, acestea le întrețineau, precum și de la asociațiile și organizațiile care s-au aflat sub tutela bisericii. Aproape toate sunt depuse în custodie și provin, preponderent, de la parohiile din sudul Transilvaniei și din Banat. ACBER păstrează, de asemenea, fonduri ale unor parohii mari, ca Sibiu, Sighișoara, Sebeș-Alba sau Bistrița, cu până la peste 70 m. l. Apoi, depozitul adăpostește fondurile unor instituții bisericești de rang mediu și documente provenind de la organele de conducere ale Bisericii. În ultimă instanță, în depozite se află lăsaminte sau fonduri ale unor personalități în viață cu rol important în viața Bisericii și a etniei germane în general.

¹⁷ Conducerea Bisericii a reușit să îl aducă pentru un an pe arhivistul H. K. Kessler, care a inventariat un fond special. În acest fel, primul centru provizoriu de colectare putea fi desființat, iar arhiva adusă la Sibiu.

¹⁸ Până acum, bisericile din Germania de Est "au primit ele însele ajutor. Acum avem posibilitatea să oferim material de care nu mai avem nevoie unei Biserici mai sărace decât noi" (Dr. W. Krogel în "Idea Ev. Nachrichtenagentur" 48-49 (2000) din. 17 aprilie 2000.

¹⁹ Proiectul a fost inițiat și conceput în 1997-1998 de către subsemnatul, apoi în 1998 prezentat fundației VW prin intermediul Cercului de studii transilvane și Institutul său din Gundersheim/N. împreună cu ABABEG, cu catedra de istorie est-europeană de la Universitatea Humboldt din Berlin și Consistoriul superior din Sibiu.

²⁰ Prin sponsorizări, în toamna lui 2001 a putut fi angajată o arhivară, care între timp a ajuns să facă parte din personalul de specialitate. Indicații valoroase și ajutor concret la inventariere am primit de la arhivistul pensionar Dr. W. Knackstedt-Münster.

Pe de altă parte, și în plan orizontal, arhiva ocupă un loc central. Arhivaliile provin din întreaga Românie, chiar dacă nucleul ei este Transilvania. Evanghelicii proveniți din spațiul germanofon și-au constituit parohii în aproape toate regiunile țării. Resturi din aceste fonduri au putut fi preluate de la Turnu-Severin, pe Dunăre, de la Constanța, la Marea Neagră, de la Ploiești, în Muntenia sau Liebling, în Banat. Fondurile ACBER constituie moștenirea esențială a noii istorii a acestei Biserici și a etniei pe care o reprezintă. Împreună cu fondurile păstrate astăzi în filialele Arhivelor Naționale și cu Arhiva parohiei Honterus din Brașov, ele alcătuiesc un deosebit de valoros tezaur, important chiar și pentru relațiile europene.

Depozitul de la parterul "casei Teutsch" din Sibiu are o capacitate de 2,4 km. l. și 300 m. l. pentru dublete. Toate depozitele intermediarei au fost evacuate. "Centrul de colectare" de la Mediaș, care deține 44 de fonduri, inventariate în mare, și două fonduri, ale unor protopopiate, neinventariate, și care nu a putut fi preluat până în prezent, conține cca 200 m. l. Împreună cu Arhiva parohiei Honterus din Brașov, modernizată radical începând din 2004 și cu depozitele organizate la București și Cisnădie, din inițiativă locală, se poate considera că în administrare proprie se află peste 4 km. l de arhivă, depozitați în siguranță și, în același timp, accesibili pentru cercetare²¹. În 1996 o asemenea situație era greu de imaginat. Astăzi mai persistă necesitatea de preluare din anumite sate sau mici orașe care nu dețin condiții adecvate de păstrare și folosire a fondurilor proprii. În viitor, se are în vedere preluarea materialului hibrid, care va oglindi fracturile survenite în registratură, în domeniile administrative și birotică după anii '90.

Structura ACBER este conformă cu împărțirea clasică în funcție de rangul administrativ al creatorilor de fond și de principiul provenienței, după cum rezultă din anexa 1. Fondurile parohiilor sunt cele care constituie marea majoritate a arhivei. În procesul inventarierii lor s-a ținut cont de o clasificare standard prezentată în anexa 2. ACBER păstrează însă și 15 colecții și două biblioteci, care vor fi prezentate mai amănunțit în partea a treia a prezentului studiu.

La 1 ianuarie 2010 personalul număra trei arhiviști, doi bibliotecari (preoți) și o persoană auxiliară. Această enumerare este însă înșelătoare, întrucât numai 3 dintre cele 7 persoane lucrează cu normă întreagă și numai 3 din 7 au pregătire de specialitate²². Două dintre colege sunt deja pensionare. Este adevărat că ele aduc un adevărat tezaur de cunoștințe, dar în același timp fac ca problema continuității să devină acută. De aceea, începând din 2006, colegii tineri au fost trimiși să facă practică în arhive partenere și au fost primiți cu regularitate practicanți din țară și din

---

²¹ Cf. www.honterus-archiv.ro, acolo se păstrează și fondurile capitolului și protopopiatului local și chiar fondurile câtorva parohii. Parohiile care au preoți își mai administrează fondurile. Deosebit este cazul parohiei Viscri, care și-a păstrat și și-a inventariat fondul de arhivă. www.deutschweisskirch.ro.

²² Una dintre colege, arhivistul principal Monica Vlaicu, a obținut titlul în DGAN, o colegă a absolvit în 2009 un curs de perfecționare la Universitatea din Cluj-Napoca subsemnatul este doctor în istorie și arhivist, absolvent al Școlii de arhivistică de la Potsdam. Unul dintre preoți a frecventat în 2009 două cursuri de perfecționare la Marburg și intenționează să obțină un masterat în arhivistică. Până la 31 decembrie 2008 traducătoarea acestui articol, L. Popa, fost arhivist principal la DJAN Sibiu, a lucrat și ea în ACBER încă de la începutul activității acesteia.

Situația construcției, a asigurării climatului și a organizării depozitului prezintă o ameliorare, fiind comparabilă cu cea a altor arhive. În momentul inaugurării sale, arhiva era considerată ca exemplară în rândul celor din regiune²³. Pe de altă parte, pentru realizarea unui standard modern sunt necesare mari investiții. Între timp, arhivele bisericilor ungarofone și, bineînțeles, Arhivele Naționale ca sector de referință, au realizat progrese impresionante în modernizare²⁴. ACBER nu este un departament independent al Cancelariei Consistoriului superior, în schimb, din punct de vedere fizic, este parte a "casei Teutsch"²⁵. Aceasta a fost pe vremuri orfelinat, cu biserica aferentă, construită de parohie în 1883. Arhiva se află astfel într-un punct favorabil din punct de vedere al traficului, în plin centrul orașului. Întrucât "Casa Teutsch" se află pe locul fostului șanț de apărare al orașului, terenul este umed. După naționalizarea din 1948 și redobândirea lui în anii 1999-2000, complexul a fost reconstruit cu fonduri de stat și din străinătate, pentru depozitarea arhivei fiind destinat parterul, singura parte din clădire care avea rezistența necesară.

Complexul de clădiri se află pe o colină la marginea Orașului de sus²⁶. Conducte de apă nu există în depozit, birouri și sala de studiu. Fundația se află însă pe teren umed din care cauză se mențin mari diferențe de climat între zidurile mai vechi și cele ale orfelinatului. Apoi, canalizarea, calculată pentru nevoile începutului de secol XX, reprezintă un pericol permanent. Acumulate, aceste probleme frânează și astăzi încercările de asanare definitivă a complexului. Periclitat este, în primul rând, depozitul provizoriu de dublete, aflat la subsol. Clădirea se află departe de orice obiective militare sau cu potențial exploziv sau de incendiu și poate fi evacuată cu camioane mari și, la fel ca biblioteca "Astra", este ușor accesibilă pompierilor. Există un slab risc seismic²⁷.

Depozitul principal beneficiază de o **climatizare pasivă**²⁸. La o climatizare

²³ Cf. W. G. Theilemann, *Fachtagung "Siebenbürgische Archive als Quelle moderner Geschichtsforschung" in Sibiu, Rumänien*, "Der Archivar" 58 (2005), p. 126 ș. u.

²⁴ Cf. F. v. Klimstein, *Erfahrungsbericht über die Tätigkeit im Diözesanarchiv des Bistums Temeswar zwischen Juni 2002 und Juli 2007*, "Der Archivar" 61 (2008), p. 418-421.

²⁵ În "Casa Teutsch" funcționează astăzi Muzeul Bisericii ev., deschis în 2007, cu o expoziție permanentă de cca. 400 m², redacția unei publicații lunare a Bisericii, un institut de cercetare ecumenico-teologic, precum și librăria-cafenea "Erasmus" cu editura "Schiller". Capela Sf. Ioan este folosită ca biserică deschisă tuturor confesiunilor. (www.teutsch.ro, www.buechercafe.ro, www.ecum.ro, www.kbl.ckh.ro/ și www.schiller.ro). Pentru muzeu, cf. ghidul muzeului, aparut în septembrie 2009: *Muzeul Bisericii Evanghelice la Sibiu, Casa Teutsch, Sibiu 2009* (trilingv).

²⁶ Centrul istoric este declarat monument arhitectonic și se află pe lista de propuneri pentru recunoașterea sa ca parte a patrimoniului cultural universal de către UNESCO.

²⁷ Cf. L. Ardeleanu et alii, *Probabilistic seismic hazard map for Romania as a basis for a new building code*, "Natural Hazards and Earth System Sciences" 5 (2005), p. 679-684 (683, fig. 7). A se compara cu situația DJAN Sibiu, G. Gündisch, *Zur Geschichte des Archivs der Stadt Sibiu und der Sächsischen Nation*, în *120 de ani de arhivă publică la Sibiu* (ed. M. Vlaicu), Sibiu, 1996, p. 50-84.

²⁸ Cf. W. G. Theilemann, *Conservarea preventivă în depozitul Arhivei Centrale a Bisericii Evanghelice de Confesiune Augustană din România, Sibiu*, "Revista Română de Conservare și Restaurare a Cărții" 1 (2008), 1, p. 20-35.

activă s-a renunțat atât din motive financiare, cât și pentru că nu a fost considerată ca fiind indispensabilă. S-a luat decizia de a avea încredere în zidurile groase de 0,35-0,40 cm. Ferestrele originale sunt ferestre duble, istorice. Spre stradă au fost dotate cu gratii, în interior sunt protejate împotriva luminii, zgomotului și curenților de aer prin obloane speciale. Ca să protejeze împotriva vandalismului și incendiilor, acestea au fost realizate dintr-o combinație de oțel-șamotă-oțel. Lumina naturală lipsește. Cu toate acestea, toate ferestrele pot fi deschise manual, una fiind gândită ca ieșire de urgență. Monitorizarea datelor climatice se face deocamdată fără o regularitate precisă. Valorile extreme se află între +21°/65% umiditate vara și +8°/50% umiditate iarna. Pot fi observate variații blânde și de durată²⁹. Curățenie generală în depozit se face de două ori pe an. Trimestrial podelele și rafturile se aspiră.

Din 2001, ACBER dispune de o **stație de supraveghere și alarmare performantă**. Spațiile unde se prelucrează documentele, sala de studiu și birourile sunt supravegheate prin două zone cu senzori de mișcare și alarmă acustică. Depozitul este subîmpărțit în mai multe secțiuni care, în caz de incendiu, pot fi separate de restul depozitului. Depozitul este separat de zonele de lucru. Alarma de incendiu are senzori cu semnalare la distanță și sirenă. Depozitul, la capacitatea sa de 400 m², dispune de peste 30 de senzori de fum. Ar fi posibilă numai o ardere fără flacără, cauzată de cablurile electrice care stau direct pe mozaic, fără a fi introduse în tuburi de plastic. La sistemul de stropitori s-a renunțat, având în vedere că daunele pe care le-ar produce ar fi mai mari decât cele produse de o ardere fără flacără. Materialele de construcție și dotare au fost realizate, în limita posibilităților, din substanțe neinflamabile sau care împiedică focul, în conformitate cu DIN 4102. Din 2001 fumatul este interzis în toată clădirea. Căile de refugiu și de evacuare sunt marcate cu săgeți fosforescente aplicate pe podea; săgețile care indică direcția și lămpile EXIT sunt separate de rețea³⁰. Toate colțurile sau ieșindurile de zid sunt semnalizate. Depozitul este iluminat cu tuburi de neon, care pot fi acționate de la trei comutatoare.

Rafturile prezintă o situație favorabilă, dar care poate fi optimizată. În ACBER se folosesc exclusiv rafturi de metal, de obicei cu câte 7 polițe a câte 1 m. La instalarea lor decizia a fost în favoarea asigurării unei mai mari capacități de depozitare, chiar dacă acest lucru presupunea acces greoi și o înălțime neobișnuită a rafturilor. Au fost instalate apoi două rafturi mobile, acționate manual, fabricate de firma Pohlschröder, în care încap cca 800 m. l. de material³¹. În țară se practică pe scară largă așezarea verticală a pachetelor de acte, fără a fi puse în cutii³². În

---

²⁹ Se încearcă combaterea vârfurilor de umiditate cu ajutorul dezumidificatoarelor, deși ridică temperatura. Aerisirea se face manual, în zile senine și uscate, dimineața între orele 6 și 8, în anotimpurile intermediare.

³⁰ Cf. lista de oferte a firmei Everglow, www.everglow.de.

³¹ Provenite dintr-o donație a Arhivelor bisericești din Berlin. Pentru firma Pohlschröder www.pohlschroeder.de.

³² Această situație a stânjenit încercările din 2005 și 2006 de a împărți cutii de arhivă folosite, oferite ca donație din Germania, unor arhive bisericești. Volumul de muncă pe care îl impunea schimbarea sistemului de depozitare și cartonarea materialului a părut prea mare. La Sibiu fondul

ACBER, dimpotrivă, materialul se depozitează orizontal, și totul este pus în cutii standard. Cu mici excepții, toate fondurile inventariate au fost puse în cutii. A devenit regulă utilizarea unor cutii conforme cu ISO 9706 și depozitarea orizontală pe polițe aflate la o distanță de cel puțin 10 cm. de la podea. De altfel, existența cutiilor donate a făcut ca acest sistem să fie ușor de adoptat³³.

În privința **păstrării în condiții lipsite de aciditate și piese de metal**, considerăm că 80-90% din cutii sunt anacide, întrucât provin din donații sau au fost fabricate în anii 2001-2004 de firme de specialitate din Germania, conform ISO 9706, fără a se folosi metal. Restul cutiilor provin din producția necertificată internă³⁴ și au arătat la teste valori de aciditate reduse. Pentru cotele care conțin material din secolele XVIII-XIX, reprezentând cca 20-40% din cuprinsul unui fond, se folosesc drept cămăși mape lipsite de acid. Pentru documentele din secolul al XX-lea se folosesc mape autohtone, fără garanție de anaciditate. Hârtia pentru cămăși de format mic, planuri și 60-70% din cantitatea de mape sunt procurate din țară. Testările au arătat lipsa acidității sau prezența ei în cantitate foarte mică. Se procedează consecvent la înlăturarea metalului, iar materialul preluat sub formă de fascicule care stăteau în poziție verticală a fost reîmpachetat. Secțiunile originale se subliniază prin manșete, foi despărțitoare sau Köpperband. Cutiile conțin mape în care documentele sunt ordonate pe ani și numere de înregistrare. De la sfârșitul lui 2003, totul se depliază. Pentru formatele speciale nu există decât soluții de împachetare improvizate. Toate cotele de aceste fel sunt împachetate individual și se păstrează separat, în colecții speciale, cu menționarea fondului din care provin. În cazul în care inventarierea acestor colecții speciale nu ține pasul cu inventarierea fondurilor ca atare, există pericolul pierderii de informații. Cutii anacide de format special, respectiv mape pentru fotografii nu au existat până acum, iar un depozit frigorific nu există. ACBER nu dispune de un depozit special pentru păstrarea microfilmelor de asigurare efectuate sau care urmează a se efectua, sau a materialelor fotografice, cu toate că, încă din 2005, există șase dulapuri pentru păstrarea microfilmelor, fabricate de firma Pohlshchröder, având cutii slab acide. Deși colecțiile speciale se păstrează în cel mai răcoros depozit, se ridică problema creșterii vertiginose a colecției de fotografii și microfilme. Numai piesele recent prelucrate ar avea voie să rămână în birouri.

La ora actuală, 60% dintre fondurile prelucrate sunt protejate prin **depliere, eliminarea pieselor de metal și folosirea de ambalaje anacide**. Trebuie spus însă că, până în 2003, majoritatea fondurilor parohiilor comunale au fost inventariate doar

---

vechi al Consistoriului, lipsit de evidențe, era păstrat neîmpachetat și în poziție verticală până în 2002, la preluare. Deși nu are evidențe complete nici astăzi, el este în întregime cartonat.

³³ Am avut în vedere că poziția orizontală asigură o mai bună protecție pentru pachetele vechi de acte care, în cel mai bun caz, aveau o acoperitoare proprie, din carton, a fascicolului. Bilanțul daunelor suferite, de exemplu, de arhiva parohiei din București în urma unei inundații, când apa a ajuns la 20 cm., ne-au întărit această convingere. Se evită în acest fel și daunele provocate materialului din cauza prafului, a legării cu sfoară etc.

³⁴ Până de curând, în țară nu se găseau cutii de arhivă din carton rigid sau mape conforme cu standardul ISO. Firmele din Ungaria nu propuneau până de curând nimic corespunzător.

sumar, conform unui proiect de finanțare din partea unor terți, și nu au fost depliate³⁵. Apoi, datorită centralizării, au fost regăsite fragmente de fond considerate pierdute³⁶. Din 2001 nu au mai existat pierderi de material prin furt, vandalism, apă sau foc. Arhivaliile ACBER sunt astăzi într-o situație parțial bună, oricum superioară celei de până acum.

Arhiva prezintă numai semnele tipice ale degradării endogene specifice momentului creării lor. Problemele esențiale sunt numai în parte de natură regională și specifice bisericii. Probabil că ele sunt tipice pentru toate fondurile arhivistice din Transilvania, fiind comparabile cu cele aflate în alte instituții de profil care gestionează fonduri similare³⁷.

Pentru o mai bună **gestiune a fondurilor**, încă din 1990 s-au deschis dosare ale creatorilor de fond în care urma să se țină evidența tuturor mișcărilor suferite de arhivă și de bunurile culturale mobile. Chiar dacă, în această privință, mai sunt neajunsuri, datorate lipsei de disciplină în manipularea lor, aceste dosare, coroborate cu așa-numitele inventare "Neicov" din 1967-1968, reprezintă surse foarte bune de informare³⁸. Începând din 2001 s-a introdus un sistem de evidență pe calculator a fondurilor intrate în arhivă. Din 2006 s-a alcătuit un registru topografic al depozitelor, în care se regăsesc cu precizie cca 2,7 km. l. de arhivă. El se ține la zi, manual, de către șefa de depozit, și în programul Excell, este bilingv și oferă o evidență alfabetică a denumirilor fondurilor și una ordonată pe numere de fond. Registrul trimite la polițele de raft, marcate vizibil, pe rafturi și încăperi. Există apoi un registru de depozit, în care se ține evidența tuturor materialelor scoase din depozit, precum și o evidență a reproducerilor efectuate. Mapele din cutii sunt numerotate, numerele figurând și pe exteriorul cutiei. Fragmentele de fond intrate ulterior sunt înregistrate într-o tabelă Excell și sunt așezate separat, după proveniență. Este adevărat că acest sistem nu permite regăsirea rapidă a oricărui act dispărut, dar proporția de regăsiri este acceptabilă.

Clarificarea provenienței și crearea fondurilor a fost considerată o sarcină importantă. Subdiviziunea 400 cuprinde toate parohiile considerate creatori de fond, și anume, cele care existau în 1808, la introducerea regulamentului de funcționare a Consistoriului, în 1856 când a avut loc o reorganizare provizorie și în 1861, când s-a făcut reorganizarea definitivă, precum și acelea care li s-au adăugat, după această dată, pe teritoriul României. Nu se ține cont de statutul pe care îl avea parohia, atâta timp cât avea dreptul să dețină matricole, registratură și sigiliu proprii. Parohiile desființate după 1808 au ajuns în administrarea altor parohii, respectiv în alte protopopiate și au fost înglobate în fondul acelorora. Dacă anumite fonduri

---

³⁵ Nici la împachetare nu s-a ținut cont de aciditate. Din acest motiv, rezultatul proiectului VW este discutabil. Deplierea acestor 60 de fonduri este, din punct de vedere al conservării, un minimum, mai ales când este vorba despre fragmentele de fond supuse în cea mai mare măsură degradării prin aciditate.

³⁶ Acest lucru este valabil pentru fonduri ale autorităților de rang mediu din Rupea, Bistrița, Banat și București, pentru lășăminte, fonduri ale unor parohii desființate și parohiile din Vechiul Regat.

³⁷ Cf. W. G. Theilemann, *Conservarea preventivă* cit., p. 20-35.

³⁸ O încercare similară celei de conservare a monumentelor de stat s-a încercat și în RDG însă nu a fost încheiată înainte de 1989. În RFG nu s-a încercat o astfel de măsură, din motive juridice.

parohiale au fost integrate în fondul protopopiatului primind cote ale aceluia, atunci ele rămân acolo. Ele primesc însă un număr de fond propriu și, dacă ar fi cazul, ar putea fi comasate virtual. Dacă fondurile respective își păstrează individualitatea, se scot și se constituie în fonduri de sine stătătoare. Numerele de fond se dau ca numere curente, începând cu "400/101". Toate inventarele, cutiile și u. a. ca atare poartă numărul pe care l-au primit la început. Așezarea în depozit reflectă numerotarea fondurilor. Dacă nu deranjează așezarea fondurilor, intrările ulterioare din fondurile deja inventariate se atașează la fond.

Preluarea fondurilor depinde în mare măsură de atitudinea celor ce le dețin. În lipsa unei reglementări speciale, creatorii de fond nu pot fi obligați să predea materialul deținut³⁹. Nu există un sistem adecvat modalităților hibride moderne de stocare a datelor. Din 2002, ACBER întocmește contracte de preluare în custodie pe bază de liste făcute la fața locului, în care se consemnează, într-un fișier Word, toate u. a. găsite fizic. Printr-o sumară ordonare prealabilă, se scot în evidență principalele patru grupe de documente existente în vechiul regulament de arhivă din 1960, documentele cu format special sau de proveniență străină de fond. În continuare, documentele sunt consemnate și numerotate la rând. "Împachetarea în vederea transportului" constă în mutarea documentelor din dulapurile parohiei în cutii de banane. Ca regulă generală, la acțiune participă trei persoane, iar o arhivă de 5-7 m. l. se preia în 3-5 ore. Fondul se poate da imediat în cercetare, instituția care predă primind un exemplar din contract și unul din inventarul făcut la fața locului. Înainte de introducerea lor în depozit, documentele sunt curățite cu pensula și aspiratorul, în curte sau în încăperi de la etaj, care pot fi aerisite. Purtarea măștii și a mănușilor de bumbac, de care dispunem din 2002, este obligatorie. Lipsa unei încăperi-ecluză, a unui depozit cu acces separat sau măcar a unei mese mari de lucru este foarte dezavantajoasă. După ce se aduc din curte, documentele se mai curăță o dată, se pun provizoriu în cutii și sunt aduse, în sfârșit, în birou⁴⁰. Nu se poate garanta că acest mod de lucru nu permite deloc aducerea mucegaiului sau a cariilor în depozit. Esențiale în această situație sunt grija la preluare și la curățirea primară, precum și climatizarea. După inventariere, proprietarii primesc un exemplar al inventarului, la cerere, chiar și în format PDF. O a treia copie se păstrează în depozit, într-o mapă galbenă, la începutul fiecărui fond în parte. Astfel se facilitează cercetarea și scoaterea materialului, iar în caz de evacuare, se evită pierderea inventarului.

3. Reguli de inventariere și situația evidențelor

Astăzi ACBER adăpostește peste 310 fonduri bisericești, precum și fonduri particulare și resturi ale arhivelor primăriilor. Nicio altă instituție nu a avut dreptul, voința și suficient sprijin să abordeze această problemă în condițiile amintitei

³⁹ Concepte pentru elaborarea unui regulament au fost înaintate în mai multe rânduri conducerii Bisericii, dar până la ora actuală nu s-a decis nimic în acest sens.

⁴⁰ Se folosește un aspirator special, cu filtru de mucegai. Nu se poate garanta că sporii de mucegai au fost îndepărtați în totalitate. După aprecierile noastre, cam 5% din fonduri ar putea fi atacate. De vină sunt vechi inundații sau proaste condiții de depozitare la creatorul de fond. Strategia noastră a fost identificarea materialului infestat încă de la preluare și izolarea lui. Materialul puternic infestat se curăță fizic și se izolează în pungi de plastic.

indiferențe generale. Fără intervenția noastră, urmările ar fi fost pierderea sau înstrăinarea documentelor prin furt, privatizare sau vandalism.

În Germania, până în urmă cu câțiva ani s-au respectat norme verificate de inventariere, fără însă a se considera necesară o standardizare a evidenței⁴¹. Spre deosebire de biblioteci, cu regulile lor unitare de catalogare, în arhivistica germană lipseau reguli obligatorii de inventariere, așa cum existaseră în RDG înainte de 1990⁴². Nevoia crescândă de stabilire a priorităților și de eliminare a deficiențelor din normativele de inventariere a dus la schimbarea situației. Inițiativele de raționalizare a inventarierii și de uniformizare a datelor digitale au condus la aplicarea unei serii întregi de standarde de inventariere. Astfel, ISAD (G) din 2000 și ISAAR din 2004 au fost adoptate în multe părți, așa încât standardizarea la format internațional EAD a ajuns în centrul discuției⁴³. Spre deosebire de cele de mai sus, în Arhivele Naționale ale României au existat tradițional reguli stricte de inventariere, care în anumite privințe chiar depășeau concepțiile germane⁴⁴. ACBER s-a văzut obligată să găsească o cale de mijloc, obligație pe care proiectul VW a amplificat-o.

Sala de studiu, în care există un dulap pentru păstrarea materialelor rezervate și inventarelor, are 8 locuri pentru cercetători. La dispoziția acestora stă un calculator, un reader-printer pentru microfilme și o cartotecă a bibliotecii. Aici se găsesc toate inventarele, începând din 2001. Până acum nu a fost nevoie de retroconversii ale unor evidențe dactilografiate⁴⁵. Băncile de date sunt lucrate în germană, redactarea inventarelor și a băncilor de date se face centralizat, de către lucrători a căror limbă maternă este germană⁴⁶. Pentru fiecare grupă de fonduri au fost elaborate concepte de clasificare, directive de inventariere și modele pentru formularele de introducere în calculator. În funcție de cunoașterea limbii de către angajați, timpul consumat pentru îndrumare și redactarea inventarelor este mai mare decât în alte instituții similare⁴⁷. În anul 2010 s-a realizat o rețea internă a

---

⁴¹ Cf. *Archivische Erschließung. Methodische Ansätze einer Fachkompetenz. Beiträge des 3. archivwissenschaftlichen Kolloquiums der Archivschule Marburg* (ed. A. Menne-Haritz) (= Veröffentlichungen der Archivschule Marburg 30), Marburg, 1999.

⁴² Th. Kluttig et alii, *Die deutschen Archive in der Informationsgesellschaft. Standortbestimmung und Perspektiven*, "Der Archivar" 57 (2004), p. 28-36 (30); s. *Ordnungs- und Verzeichnungsgrundsätze für die staatlichen Archive der DDR* (ed. Staatlichen Archivverwaltung im Ministerium d. Innern der DDR), Potsdam 1964, dass. mit Ergänzungen Potsdam 1970-1980.

⁴³ Cf., pentru ISAD(G): http://www.ica.org/sites/default/files/isad_g_2e.pdf; pentru ISAAR: <http://www.ica.org/sites/default/files/ISAAR2%20GER.pdf> și C. Vlașin, *Câteva considerații privind ISAAR – Normă arhivistică internațională pentru descrierea colectivităților (organizațiilor), familiilor sau persoanelor*, "Revista Arhivelor. Archives Review" 85 (2008), 1, p. 79-92.

⁴⁴ Vezi, în afara reglementărilor legale, L. Mera, *Îndreptar arhivistic pentru personalul care creează, păstrează și folosește documente*, Cluj-Napoca, 2002.

⁴⁵ Întrucât două dintre angajate nu lucrează pe computer, la bibliotecă și la prelucrarea fondurilor personale procesul de conversie a rămas în urmă. Cu ajutorul unor oameni din afară și prin postarea on-line a metadatelor situația s-a îmbunătățit.

⁴⁶ Până acum, inventarele putea fi traduse în limba română numai în cazuri excepționale.

⁴⁷ Din 2001 în ACBER au lucrat cca. 40 de practicanți, dintre care 60% studenți din Germania. Din 2008 nu se mai acceptă decât studenți de la școli de arhivistică.

calculatoarelor care facilitează accesul la date, securitatea și transferul acestora⁴⁸. Începând din 2001 s-a folosit software Paradox 7.0, respectiv 9.0⁴⁹. Programul de baze de date s-a dovedit util. Inventarele pot fi editate ca atare, sub formă de tabelă, sau optimizat, cu ajutorul programului Word perfect 9.0. Alternativ, s-au folosit și tablele Excell, iar rezultatele combinării lor au fost editate sub formă de inventar. Din ambele au putut fi generate fișiere PDF, iar inventarele făcute accesibile prin internet. Paradox este însă depășit și nu poate genera inventare *on-line*. Cu ajutorul unor firme de specialitate și a școlii de arhivistică din Marburg s-a încercat și s-a realizat convertirea fișierelor Paradox în softwear performant ca Midosa și SCOPE. În toamna lui 2009 s-a procurat Midosa XML de la Marburg și acum funcționează ca program standard⁵⁰. Colecția de sigilii, fond nr. 610 a fost inventariată, ca încercare, cu Midosa XML, a urmat colecția de fotografii, fond 603, care fusese inventariată în 2003-2006 în Paradox. Datele au fost transferate și s-a continuat inventarierea. Între timp, au fost transpuse băncile de date ale fondurilor parohiale și tablele Excell au fost transferate. *Listing*-urile se găsesc la sala de studiu. Postarea *on-line* a băncilor de date Midosa XML depinde de încă nedefinitivata înfățișare nouă a paginii web a "Casei Teutsch", www.teutsch.ro, respectiv <http://www.evangel.ro/teutsch-haus/>. Totuși, implementarea lor nu este dificilă, grație capacității instituției de a o prelucra prin sistemul CMS Typo 3⁵¹.

Toate operațiunile legate de depozitare fac parte din sarcinile celui care inventariază. Obligatorie este înlăturarea pieselor de metal și împachetarea în hârtie anacidă.

Prima operațiune este o preordonare pe formate și grupe principale, respectiv pe subgrupe. Se inventariază, în primul rând, instrumentele vechi de evidență, pentru a se stabili starea lor. La constatarea unor lacune în fond, se caută în dosarul fondului eventuale inventare plasate în altă parte. În interiorul fondului se numerotează curent cotele, numerele curente devenind cote definitive ale materialului. La inventariere, care se face pe calculator, menționându-se categoriile standard conform cu ISAD(G), se folosesc modelele de introducere a datelor elaborate pentru fiecare grupă de fonduri în parte, iar pentru fondurile personale, individual. Clasificarea existentă permite controlul asupra codurilor numerice acordate⁵². Clasificarea poate fi diferită

---

⁴⁸ Unul dintre angajați funcționează ca administrator de sistem.

⁴⁹ Ca termen de comparație pentru standardul din mari arhive ale Bisericii evanghelice germane poate fi luat Nürnbergul. Pentru arhivele parohiale pe care le administrează, care încă nu au evidență *on-line* se oferă un fișier PDF, cf. http://www.lkan-elkb.de/Download/pfarrarchive_im_laelkb.pdf. Un fond al unei instituții de rang superior poate fi cercetat în rețea. <http://www.lkan-elkb.de/OKM/okmgliederung.htm>. Colecția de catastife este accesibilă ca fișier PDF la http://www.lkan-elkb.de/Download/Kirchenmatrikeln_nach_Orten.pdf.

⁵⁰ Cf. <http://www.archivschule.de/midosal/?PHPSESSID=61c8290fd8358e69db3178ce8bf5a3b9>, A. Menne-Haritz, *Midosa – a family of software tools for the archivist's desk*, "Revista Arhivelor. Archives Review" 85 (2008), 1, p. 93-109.

⁵¹ Cf. <http://www.typo3.com/>.

⁵² Un proiect de clasificare a fost elaborat de către subsemnatul în 1999-2000, pe baza sistemului de ordonare din 1960 și inventarelor elaborate de prof. B. Hey în 1992.

de la fond la fond⁵³. Indexarea fiecărui document în parte nu se face, pentru că, prin cercetarea digitală a textelor integrale și acum, prin existența inventarelor *on-line*, cercetătorul le poate face singur. Despre durata prelucrării se întocmesc protocoale de lucru⁵⁴.

Lacunele constatate la compararea cu "inventarul Neicov" sau în procesul-verbal de preluare se menționează și ele în protocolul de lucru, care va fi depus la rândul său în dosarul fondului. Acesta primește și el o cotă de inventar, dar se păstrează și pe mai departe în colecție⁵⁵.

Cercetări mai aprofundate privind istoricul fondurilor inventariate nu s-au putut face până acum⁵⁶. Informațiile privind istoricul sunt și ele menționate în protocolul de lucru și în prefața inventarului⁵⁷. Tot acolo se menționează și situațiile, vechi sau actuale, când parohia a fost filială a alteia, precum și forul imediat superior căreia îi este afiliată, numărul de suflete, momentul preluării și timpul folosit pentru prelucrare, documente eliminate și o descriere a stării actuale a fondului.

În legătură cu realizările de până acum în domeniul **inventarierii**, se poate menționa:

- La grupa **100, organe superioare**, se constată cea mai mare nevoie de evidențe, întrucât acestea nu beneficiază de nicio bancă de date, însă fondul Consistoriului superior dispune de instrumente de evidență istorice, registre de intrare-ieșire, indici și registre seriale⁵⁸. Dintre cele 11 fonduri din 1861/1921-1990, opt sunt încă neprelucrate, deși pentru trei dintre ele există liste în Word, iar pentru unul chiar o cartotecă. Fondul a fost depliat și pus în cutii, grupa Generalia putând fi dată în cercetare până la anul 1990.

- În grupa **200, organe de rang mediu**, fondurile din anii 1532-2000 au fost depliate, s-au scos piesele de metal și documentele au fost puse în cutii. Fondul 203 a fost inventariat în mod exemplar⁵⁹. S-a luat ca bază situația de la data de 1 ianuarie 1940 a protopopiatelor existente. Realmente, există 14 fonduri, dintre care cinci nu se

⁵³ La fondurile inventariate după încheierea proiectului VW și a fondurilor parohiilor mari, orașenești, acest lucru era inevitabil, din cauza diversității materialului.

⁵⁴ În cadrul proiectului VW, trebuia să fie inventariate în mare și parțial, în amănunt, 150 de fonduri parohiale în 2,5 ani. A reieșit că norma trebuia să se situeze undeva la 25-45 min. pentru o u. a. La prelucrarea a șapte fonduri având fiecare în medie 400 de cote, inclusiv împachetarea, beneficiind o zi pe săptămână de ajutor necalificat, personal am avut nevoie în medie de 71,2 ore de muncă.

⁵⁵ Cf. W. G. Theilemann, *Bewertungsnotstand. Die deutsche Bewertungsdiskussion und die Probleme kirchenarchivarischer Praxis im ZAEKR Sibiu/Hermannstadt*, "Aus evangelischen Archiven" 45 (2005), p. 118-152.

⁵⁶ Pe de altă parte, comunele Transilvaniei beneficiază de o bibliografie impresionantă, continuată și în prezent prin cercetări întreprinse în Germania, Ungaria și România. Acestea nu suplinesc însă o istorie a administrației, dar îi fac lipsa mai suportabilă.

⁵⁷ Este vorba de pierderi de război, predări de documente către arhiva "națiunii" săsești etc. înainte de 1944, pierderi prin naționalizare sau predări către primării sau Arhivele Statului (1950, 1971, 1974).

⁵⁸ Au fost microfilmate în 2004-2005 și există filmul.

⁵⁹ Cf. pentru detalii W. Knackstedt, *Et habent sua fata archivi cit.*; în curând, W. G. Theilemann, *Comunitățile bisericesti și cultura evanghelică de limbă germană în nucleele urbane de migrație și modernizare din vechiul regat al României, între cca. 1840-1944*, în *Confluențe culturale româno-germane* (ed. R. Miclea, S. Galter, D. Sava), Sibiu, 2007, p. 125-147 [în curs de publicare].

află la ACBER, iar unul urmează să fie preluat. Dintre cele opt fonduri prezente, șase au evidențe provizorii în Word și pot fi folosite pe baza listelor de preluare. Fd. 205 și 213 au astfel de liste numai pentru o parte din acte, iar primul nu este pus în cutii. Niciunul dintre fonduri nu este complet neprelucrat⁶⁰. În totalitate se poate afirma că proporția evidențelor reprezintă cca 73%.

- În zona fondurilor din grupa 400, **arhive parohiale**, există, nominal, 281 numere repartizate. Dintre acestea, 28 de fonduri, provenite mai ales din Bucovina și Banat, se păstrează numai sub formă de "așchii" și nu există acte de preluare sau cercetări privind soarta fondului⁶¹. 210 fonduri sunt inventariate, având bănci de date/inventare transferate în Midosa XML⁶². Zece alte fonduri beneficiază de liste amănunțite făcute la preluarea lor, și care pot fi folosite. Nouă fonduri sunt în curs de inventariere, respectiv de redactare a inventarului. 24 de fonduri, preluate între 1990 și 2000, pe baza unor liste superficiale, nu au evidență. Prin urmare, au evidențe 87% dintre fondurile potențial inventariabile. La încheierea fondurilor aflate în lucru, procentul se va apropia de 90%⁶³.

În mod practic, la inventarierea fondurilor parohiale se procedează în modul următor: în primul rând se inventariază instrumentele de evidență istorice, în al doilea rând actele. Registrele care sunt atașate la diferiți ani, fără a avea legătură cu aceștia, sunt verificate, separate și inventariate la grupa din care fac parte. Altfel trebuie să primească o cotă proprie și să fie menționate în prefața inventarului. Se impune atenție în cazurile în care indicii au fost incluși în materiale tipărite, caz în care acestea rămân în fond. Situația instrumentelor de evidență se consemnează separat în protocolul de lucru și în prefața inventarului. Pe baza formatului fizic și în conformitate cu principiile tradiționale, volumele individuale din cadrul unei grupe alcătuiesc o singură u. a., de exemplu, registrele de intrare-ieșire sau protocoalele de ședință. La actele ordonate pe probleme se scrie titlul și o scurtă mențiune privind conținutul. Dacă, de exemplu, un registru conține diverse însemnări din perioade diferite, acest lucru se menționează în rubricile "observații" și "anii extremi". Ca ani extremi sunt considerate datele primei și ultimei înregistrări. O inventariere sub aceeași cotă a actelor dintr-un an se admite, dacă actele sunt puține.

În cazul actelor care intră sub incidența legii patrimoniului și a celor care au fost cotate în timpul preluării, se indică și numerele pe care acestea le-au primit în "Neicov". Acestea reprezintă cele mai dificile situații și se pot constata pierderile de documente. Această moștenire, sub forma unor pachete de acte purtând titlul "Varia"

---

⁶⁰ Există două proiecte de clasificare (pentru Vechiul Regat și Transilvania). Există un istoric al capitulurilor din 2003. Duplicatale matricolelor se scot și se păstrează în colecția aferentă (nr. 602), cu menționarea provenienței.

⁶¹ Concomitent, s-a lucrat deja extern, în două filiale, momentan se desfășoară negocieri privind predarea. Altor parohii li s-au donat cutii.

⁶² Cele 44 de fonduri aflate în centrul de colectare regional de la Mediaș înregistrează o situație mai puțin satisfăcătoare din punct de vedere al depozitării și inventarierii. Arhiva parohiei București, inventariată în 2008, a rămas pe loc.

⁶³ Mai sunt încă restanțe de recuperat, ele fiind datorate faptului că numeroase preluări ulterioare fac parte din fonduri gata inventariate; de asemenea, se are în vedere corectarea deficiențelor datorate proiectului VW etc.

mai poate fi întâlnită astăzi la toate preluările⁶⁴.

Fiecare volum din seria Acte anuale, care începe, de obicei, cu anul 1861, primește o cotă proprie, ocazie cu care se stabilește dacă este vorba despre acte parohiale sau presbiteriale, și se stabilește momentul când s-a renunțat la separarea lor. Se face doar o identificare a apartenenței și a anului din care provin actele, în rest ordinea în cadrul anului se păstrează, iar volumul rămâne integru. Dacă se poate face trimitere la registrul care conține evidența acestor acte, o menționare a problemelor prezente nu este necesară. În caz contrar, se menționează în inventar problemele "reprezentative" prezente. La toate documentele mai vechi de 1861, inventarierea se face mai pe larg, o reconstrucție a ordinii cronologice făcându-se cu prilejul depierii. În cazul în care actele dintr-un an reprezintă un pachet mai gros de 6 cm., se admite împărțirea lor în două părți, cu indicarea primului și ultimului număr de înregistrare. Actele scoase de la anii lor vor fi intercalate, în măsura în care au numere de înregistrare. Actele fără număr de înregistrare descoperite între cele cu număr se menționează și se lasă pe loc sau, în funcție de împrejurări, se inventariază separat, constituindu-se convolute⁶⁵. Ele sunt cotate și menționate în prefață⁶⁶.

În ultimă instanță, ACBER adăpostește 59 de fonduri personale ale unor oameni ai Bisericii sau lideri ai minorității germane din România în anii 1646-1992. În anul 2001 numai 16 dintre ele nu aveau evidență. Cea mai recentă achiziție o reprezintă fondul personal al romancierului Eginald Schlattner⁶⁷. Ele sunt administrate în cadrul grupei 500 și sunt inventariate în proporție de 85%⁶⁸. Până acum, majoritatea au fost doar fișate, fiind accesibile, în mod provizoriu,

---

⁶⁴ În multe arhive există câte un pachet de "acte vechi", care într-un colț, își duc în umbră existența. Nu sunt de obicei inventariate, pentru că, astăzi, colegii nu au destule cunoștințe de specialitate. Nu trebuie uitat că majoritatea preoților nu a mai învățat deloc limba latină. Dar și pentru a identifica corect un document în limba germană este nevoie de cunoștințe, care în cele mai multe cazuri lipsesc. Aceste "acte vechi" constituie însă partea cea mai importantă a arhivelor noastre, dar sunt desconsiderate de către cei răspunzători. Aceste afirmațiile ne fac să credem că tocmai aceste acte sunt cele mai expuse distrugerii. Este mult mai ușor să dai foc unor astfel de acte, pe care nu le cunoaște nimeni, decât să le inventariezi. Întrucât mulți colegi nu au nicio înclinație pentru istoric, s-ar putea întâmpla ca, și în legătură cu această nouă muncă de arhivă, unele lucruri să fie distruse pentru simplificarea muncii. Un curator bătrân spunea: "aici, într-o ladă veche erau acte vechi într-o limbă pe care noi n-am înțeles-o și nimeni nu le putea nici măcar citi. De aia le-am dat foc!" Referatul pr. Dr Klima din 8.07 1965, aflat în ACBER, fd. 400/271 parohia Turnișor, fără cotă, actele presbiteriale pe anul 1965, anexă BKZ 601/1965, dactilogramă.

⁶⁵ Mențiuni privind restaurările sunt rare. Necesitățile de restaurare se menționează numai în protocolul de lucru. Întrucât ACBER nu are gestiune proprie, nu putem folosi pentru măsurile de conservare-restaurare decât mijloace de la terți, obținute de noi înșine.

⁶⁶ Actele financiare anexă (justificative) ale casieriiilor speciale se inventariază separat. Cele care nu sunt organizate în serii distincte rămân împreună cu bilanșurile. În funcție de volumul de muncă, actele anexă aflate separat se lasă așa cum sunt. La fondurile mici se face un convolut cu aceste acte.

⁶⁷ Momentan, deși este un fond închis, el se inventariază printr-un proiect al unor terți, împreună cu numeroase filme, înregistrări audio și video, convertite în formă digitală.

⁶⁸ Dintre acestea, 42 sunt complet inventariate, opt sunt majoritar inventariate sau în curs de inventariere, alte două se prelucrează în custodie și doar cinci fonduri sunt complet lipsite de evidență sau nici nu au fost preluate.

cercetătorilor, iar câteva au fost introduse în Paradox și s-au imprimat inventarele. Pentru a face ca această rămânere în urmă să fie mai ușor suportabilă, de curând toate lăsămintele au fost introduse, prin metadate și câte 10 exemple, precum și toate fondurilor din care avem doar fragmente mai mici de 25 u. a. au fost introduse în "Kalliope", un portal de căutare *on-line* pentru lăsăminte și autografe, unde sunt accesibile cercetătorului din spațiul germanofon⁶⁹.

Din considerente de conservare și practice, am înființat 16 colecții tematice de documente, dintre care o parte sunt foarte bine inventariate și beneficiază de o adecvată conservare. Aproape pentru toate au fost alcătuite instrucțiuni de colectare și inventariere.

- **Documente pe pergament**, în majoritate scrisori deschise cu semne de validare, au fost selectate și constituite într-o colecție specială, nr. 601. În funcție de importanță, dar și de cerințe mai reduse privind depozitarea, până acum nu au fost inventariate provizoriu decât 15 u. a. dintre cele cca 50 aflate în această colecție⁷⁰. Ele vor avea bancă de date și cotare și va exista o corespondență cu fondurile de proveniență. Documentele de dinainte de 1541 vor fi menționate în protocolul de lucru în vederea digitalizării și a microfilmării de siguranță⁷¹. Colecția va avea o bază de date proprie în Midas XML, ordonată după data și locul de emiterie; valabilă pentru datare este data probabilă a emiterii originalului, iar nu datarea copiei. Concomitent, există și o mică colecție de pergament-maculatură⁷².

- **Matricolele** se scot din fond și se păstrează într-o colecție specială, cu menționarea provenienței. Această colecție beneficiază de evidență într-o tabelă Excell. Colecția este inventariată complet și cuprinde 1.255 u. a. datând din 1607-1993, iar din 2009 poate fi cercetată *on-line*, la www.kirchenbuchportal.de. Corespondența cu fondul de proveniență se face numai pe hârtie⁷³. Toate actele anexă la matricole, fie ele independente sau în convolut, rămân în fond, se împachetează și se cotează. Operațiunea se face numai pentru a ușura o separare a actelor-anexă de dinainte, respectiv, de după 1950, în vederea unei selecționări ulterioare.

- **Imaginile** se scot și se transferă la colecția de specialitate, nr. 603. Însoțite de o fișă de inventariere. Fotografiiile fără legătură cu actele, albumele,

---

⁶⁹ <http://www.kalliope-portal.de/>, administrat și oferit de Biblioteca de stat pentru proprietate prusacă din Berlin. ACBER își actualizează independent toate intrările și modificările.

⁷⁰ Conform indicațiilor din 1960, respectiv 1938, toate "piesele scrise înainte de 1700 vor fi tratate ca documente și se inventariază individual. Bineînțeles, la fel documentele propriu-zise din epoca mai târzie, ca diplome, etc." În 2010, ele au fost puse în cutii, grație unei donații de cutii speciale de la Arhiva din Münster.

⁷¹ Adică de la înființarea Pricipatului Transilvaniei, care a dăinuit până la 1867.

⁷² Manuscrise liturgice din evul mediu timpuriu și târziu de regulă în limba latină, au fost folosite, mai ales în parohiile rurale din secolele XVI-XVIII, pentru a lega registre. În legătură cu un grup de cercetători de la Universitatea din Cluj-Napoca ACBER va identifica și va posta *on-line* aceste cca 50 de piese de pergament.

⁷³ O cercetare pentru regăsirea matricolelor lipsă este greu de realizat. De aceea s-a făcut în 2002 o evidență în Excell a matricolelor aflate peste tot, în țară și în străinătate. În 2003 lucrarea nu a fost continuată momentan, ea este în curs de actualizare și urmând ca ulterior să fie pusă pe internet. În acest sens, este strict necesară o conclucrare cu Arhivele Nationale, cu primăriile și instituțiile din străinătate.

plăcile fotografice, rolfilmele sau înregistrările video primesc cotă proprie și sunt transferate la colecție. Pozitivele se păstrează individual, împachetate în hârtie anacidă sau în "genți fotografice". Fotografiiile înrămate se scot din ramă și rămân ca părți integrante ale piesei. Până la ora actuală, din cca 6.000 de arhivalii au fost înregistrate într-o bancă de date Midosa XML abia 2.900 de piese. Pentru o digitalizare selectivă lipsesc resursele. Fotografiiile aflate în fondurile familiale și personale rămân și se cotează pe loc. La începutul lui 2010 toate cele cca 800 de plăci fotografice (negativ pe sticlă) deținute au fost împachetate individual, independent de fond, și au fost puse în mape așezate vertical în cutii speciale și depozitate.

- **Planurile și schițele de construcție** se inventariază, apoi se scot din fond și se împachetează separat. Apoi se transferă în colecția 604⁷⁴, care însumează până în prezent 5.301 u. a. din 1690-2000 și care a fost inventariată în Excell⁷⁵. Corespondența cu fondul de proveniență se păstrează pe hârtie și în baza de date. Planurile și hărțile se depliază și se împachetează în hârtie sau mape de format special. Planurile de construcție de după 1950 care se găesc ca anexe la proiecte rămân pe loc și se menționează în rubrica "Observații"⁷⁶. Hărțile care nu fac parte din anumite dosare se păstrează în colecția 605. Până la ora actuală, colecția respectivă nu cuprinde decât tipărituri din anii 1720-1950.

- Colecțiile 606-608 sunt încă incomplete. Din fondurile parohiale se scot **seriile de tipărituri intrabisericești**, broșate sau legate. Se intenționează ca, în timp, să se reconstituie seria tuturor ordonanțelor și circularilor autorităților de grad superior sau mediu, de la 1750 încoace. Colecțiile de ordonanțe tipărite, constituite de înșiși creatorii de fond, se desființează. Din protocoalele tipărite în fond rămâne un exemplar. Restul materialului tipărit se elimină, cu excepția cazurilor când poartă mențiuni referitoare la situații locale sau este integrat în seria actelor anuale. La eliminarea acestora se procedează cu multă precauție⁷⁷, pentru ca nu cumva printre tipărituri să se afle și documente. Tipăriturile independente se colectează într-o cutie specială, se predau bibliotecii sau pot rămâne în fond, dacă au legătură cu acesta. Agendele tipărite (cărțile care conțin rânduiala slujbelor) care cuprind însemnări personale ale preoților rămân în fond. Cele lipsite de astfel de mențiuni se transferă la colecția de dublete.

Scrierile cu caracter teologic, predicile, prelegerile și lucrările de examen, preluate ca atare sau sub forma unor colecții private, constituie colecția "Theologica", nr. 609. Colecția cuprinde cca 8 m. l. și nu este inventariată.

Sigiliile, matrițele și amprente sigilare se scot din fondul de proveniență, și se transferă în colecția "Sigillata" nr. 610, care conține la ora actuală cca 1.500 de

⁷⁴ Există o primă versiune din 2003.

⁷⁵ Din păcate, ACBER nu dispune de un dulap special pentru planuri.

⁷⁶ Atunci a fost înființat Serviciul tehnic, care se ocupa de proiectarea lucrărilor de construcție.

⁷⁷ În scop de documentare, în anii 2001-2003 au fost lăsat intacte anumite fonduri, pentru că, în cadrul proiectului VW, fondurile au fost cam prea "riguros" "jumulte", fără ca pentru asta să existe niște reglementări precise.

cote⁷⁸. În luna ianuarie 2010 au fost inventariate cca 700 de piese, care au fost împachetate în mod optim⁷⁹.

Cărțile vechi aflate în fondurile inventariate se transferă în colecția 612 "biblioteca istorică"⁸⁰. Tipăriturile care conțin importante însemnări cu caracter local, ca și în situația în care tipăritura prezintă adaosuri scrise de mână, sunt tratate drept arhivalii. Colecția cuprinde tipărituri începând de la mijlocul secolului al XVI-lea și până la 1850, anul-limită acceptat în practica bibliotecilor naționale. Colecția 612 cuprinde la ora actuală 1.291 u. a. inventariate într-o tabelă Excell, structurată după caracteristicile bibliografice⁸¹.

Încă de la începutul acțiunii de preluare a arhivelor parohiale, așa-numitele "Musikalia", adică partiturile muzicale identificate, au fost separate și inventariate în Word, sub supravegherea și la indicațiile referentului muzical al Consistoriului. O parte dintre aceste manuscrise, unele foarte valoroase, provenind din secolele XVII-XX, se află deja în depozitele ACBER, sub numele de colecția 613, fiind accesibilă cercetării. Alături de aceasta, mai există o colecție de cărți de cântece bisericești, nr. 614, aproape integral inventariată, cuprinzând exemplare din aproape toate edițiile cărților de cântece germano-evangelice apărute pe teritoriul României între 1680 și 1972. Colecția este inventariată în colaborare cu Institutul Imnologic din Mainz și va fi accesibil în bibliografia *on-line* a cărților de cântece din spațiul germanofon⁸². Virtual, aici sunt incluse și toate tipăriturile anterioare anului 1850, care însă se păstrează fizic și cu cotare proprie în colecția 612.

Din 2006 s-a înființat colecția 615, care cuprinde înregistrări audio-video. Ea cuprinde cca 100 de piese, dintre care 77 u. a. inventariate provizoriu, în Word. Toate aceste înregistrări vor fi digitalizate în colaborare cu Studioul de film ASTRA.

Cărțile și tipăriturile apărute după 1850 în Imperiul habsburgic sau în România sau care se referă la acest spațiu se separă și se aduc direct la ACBER., unde s-a constituit o bibliotecă documentară cu cca 14.000 u. b.⁸³, în care se regăsesc colecțiile de carte ale predecesorilor și ale unor instituții mai recente. Până în prezent, evidența cărților se ținea în mod tradițional pe fișe. Din 2007, în colaborare cu OPAC

---

⁷⁸ Munca se va încheia în vara lui 2010. Toate amprentele sigilare se vor păstra în "genți" speciale, cu 12 buzunare, certificate, (7,6x6,6 cm) în bibliorafuri speciale, ale firmei H. Schroeder. www.archiv-box.de. Sigiliile și matricele sigilare se păstrează în cutii de format mare, împărțite în secțiuni, cărora li se vor atașa indicații privind proveniența și o descriere.

⁷⁹ Impresiuni sigilare remarcabile vor fi reținute printr-o mențiune în inventar. Din documentele propuse pentru eliminare se pot tăia și transfera, fără a deteriora datele personale.

⁸⁰ Până la mijlocul anilor '90, anul 1790 (pentru cele apărute în străinătate) și 1830 (pentru cele apărute în țară). Noile reglementări au în vedere standardele internaționale ale bibliotecilor și cotitura pe care anul 1850 a reprezentat-o în fabricarea hârtiei și în producția de carte.

⁸¹ La înregistrarea titlurilor după RAK se efectuează scanări ale paginii de gardă care se păstrează separat. După transferul în MidosaXML, ele pot fi legate.

⁸² Cf. <http://www.uni-mainz.de/Organisationen/Hymnolog/hymnolog.htm>.

⁸³ Manualele școlare ale școlilor confesionale germane editate sau folosite pe teritoriul României se predau bibliotecii, care deține deja o colecție unică de nivel național. În 2008 au fost preluate, de la redacția ziarului "Allgemeine Deutsche Zeitung in Rumänien", serii complete, foarte rare, ale colecțiilor de cotidiene și publicații săptămânale germane din România și ale predecesorilor acestora, începând cu 1949.

al Bibliotecii universitare a Universității “Lucian Blaga” din Sibiu, care în 2009 a inaugurat cea mai modernă construcție de bibliotecă din țară. Evidența pe fișe s-a convertit în software-ul Liberty 3.0 pentru Windows devenind accesibilă *on-line*⁸⁴. Acest soft este implementat de toate bibliotecile publice din județ.

În ultima instanță, colectivul instituției a contribuit, în mod firesc, la valorificarea fondurilor deținute. Astfel, în afara expozițiilor documentare, a “zilelor porților deschise”, a numeroaselor studii și articole publicate mai ales în periodice germane, a apărut și seria de cărți “Miscellanea ecclesiastica”⁸⁵.

4. Concluzii

În pofida scenariilor adesea invocate, în arhivistica Bisericii evanghelice C.A. din România s-au făcut progrese mari. Odată cu ACBER a apărut la Sibiu o nouă “casă” care dispune încă de un potențial remarcabil. Afirmația se referă la soluții sinergice, împreună cu arhivele bisericești, cu Arhivele Naționale și cu Muzeul Brukenthal. Saltul înainte a fost mare, situația preluărilor și a inventarierii este remarcabilă. Anii de armistițiu nu au cimentat mizeria, iar speranța bazată pe donații și inițiative individuale a avut succes. Dar nu trebuie uitate cauzele care au dus la înființarea ACBER – emigrarea a peste 90% din enoriași și organizarea administrativă aproape prăbușită. În definitiv, nici în alte arhive bisericești nu au fost centralizate, inventariate și puse la dispoziția cercetării toate fondurile parohiale, nici nu au fost centralizate toate matricolele. A apărut o arhivă centrală competentă, care poate stabili standarde. Ea va avea nevoie și pe viitor de un minimum pentru a exista, dar nu va mai fi nevoie nici de milioane de dolari, nici de grabă neprofesionistă. Din experiența Sibiului, se poate accentua faptul că, oricât de mult ar fi orientată spre nevoile cercetătorilor, activitatea de arhivă “nu este o marfă, inventarele nu se confecționează pe bandă rulantă, iar numerotarea arhivaliilor nu se face după cum cad numerele din urmă”⁸⁶. În primul rând, trebuie să existe personal care să asigure continuitatea. Procesul de sporire a încrederii în sânul Bisericii trebuie să continue și el, la fel cu profesionalizarea arhivistică. Infrastructura este creată. Dar este nevoie de

⁸⁴ Vezi <http://bcu.ulbsibiu.ro/> (biblioteca arhivei este menționată separat); vezi la: www.softlink.ro.

⁸⁵ *Goldkörnner. Selecție din arhivele parohiale C.A.* (ed. L. Popa, W.G. Theilemann) [= *Miscellanea ecclesiastica a Arhivei Centrale a Bisericii Evanghelice C.A. în România*, vol. I], Sibiu, 2004; *Catastifele bisericești vorbesc... Rânduiala vieții ecleziastice în Weidenbach/Ghimnav* (ed. L. Popa, W. G. Theilemann), ediție bilingvă [= *Miscellanea ecclesiastica*, vol. II], București, 2006; L. Fischer, *Edenul de dincolo de codri. Samuel von Brukenthal: Politician, colecționar, francmason la Sibiu* [= *Miscellanea ecclesiastica*, vol. III și IV], Sibiu, 2007; *File din zilele trecute. Fragmente din moștenirea episcopului D. Dr. Friedrich Teutsch* (ed. G. Schullerus & W. G. Theilemann), [= *Miscellanea ecclesiastica*, vol. V], Sibiu, 2007; *Pelerinajul în spațiul carpatic* (ed. St. Tobler et alii), “Revista ecumenică”, Sibiu, 1 (2009), 1 (considerată *Miscellanea ecclesiastica*, vol. VI); *Grăunțioare de aur. Carte de citire istorică din arhivele parohiilor evangh. C.A. din România* (ed. L. Popa, W. G. Theilemann), [= *Miscellanea ecclesiastica*, vol. VII], Sibiu, 2009; L. Popa, *Oameni și cărți în Sibiu de altădată. Tiparnițe și tipografi, biblioteci și bibliotecari, librării și librari în mărturia documentare* [= *Miscellanea ecclesiastica des ACBER Sibiu*, vol. VIII], Sibiu, 2010 [în curs de apariție].

⁸⁶ Gabriele Stüber, *Qualitätsparameter archivischer Arbeit – Überlegungen zur Dienstleistung und Ressourcengewinnung*, “Der Archivar” 56 (2003), p. 211.

eforturi substanțiale în privință financiară și de tehnică a construcțiilor, în privința reglementărilor și a mentalității, pentru a putea duce arhiva în era digitală. Acțiuni "heirupiste", precum cele din jurul anului 2000, nu ar trebui să se mai întâmple, acum fiind vremea muncii sârguincioase și a legăturilor cu arhivele dispuse să coopereze. De aceea, ACBER trebuie să se orienteze asupra următoarelor:

- Asigurarea obținerii de standarde și experiențe valoroase, de către un colectiv întinerit și profesionalizat;
- Rutinarea și normarea muncii zilnice în tehnică și drept arhivistic;
- Perfecționarea în legătură cu parteneri locali/naționali;
- *Outsourcing* ale unor sarcini esențiale și crearea unor soluții locale, comune;
- Eliminarea deficiențelor prin introducerea unor proiecte în favoarea microfilmării de siguranță, a digitalizării și a extinderii depozitelor.

Anexa 1

Structura Arhivei Centrale a Bisericii Evanghelice C.A. din România, Sibiu

Situația cuprinde atât fondurile inventariate cât și pe cele lipsite de evidențe. Prin urmare, **nu toate fondurile** enumerate mai jos pot fi date în cercetare.

1. Documente:

Secțiunea a 1.a Fondurile autorităților superioare 1861/1922-1990

101	Referate privind sinodurile și adunările generale ale delegaților comunităților din teritoriu (1897-1990)
102	Protocoale de ședință a Consistorului Superior (1861-)
103	Actele Cancelariei (1922-1990)
104	Actele secției școlare a Consistoriului Superior (Invățământul confesional) (1927-1949)
105	Actele fundației culturale a fostei Universități Săsești (1937-1948)
106	Actele instanței disciplinare superioare (1875-)
107	Correspondența oficială a episcopului V. Glondys (1935-1940)
108	Correspondența oficială a episcopului A. Klein (1969-1990)
109	Actele serviciului contabilitate și casierie a Consistorului Superior (1922-)
110	Actele serviciului Pensii (1959-)
111	Actele statistice ale Consistorului Superior (1948-)

Secțiunea a 2.a Fondurile autorităților de nivel mediu (capitluri, decanate și consistorii districtuale)

201	Banat resp. Timișoara
202	Bistrița

203	București
204	--
205	Sibiu
206	--
207	--
208	Mediaș
209	Sebeș
210	--
211	Rupea
212	Reghinul Săsesc
213	Sighișoara
214	Șeica
215	Cincu-Agnita

Secțiunea a 3.a Fondurile oficiilor și instituțiilor din subordinea Consistoriului Superior:

301	Parohia pentru diaspora
302	Caminul evanghelic Sibiu al Copiilor din diaspora
303	Liceul pedagogic evanghelic Sibiu
304	Tipografia Honterus și Editura Bisericii evangh. C.A. (1935-1941)
305	Fundația Episcopul Friedrich Teutsch
306	Școala de cantori (1956 - 1983)
307	--
308	Redacția revistei "Kirchliche Blätter" (1973 - 1990)
309	--
310	--
312	Serviciul tehnic al Consistorului evangh. Superior C.A. (1955-1987)
313	Atelierul de restaurare a altarelor Brașov (1972-1990)
314	Atelierul de restaurare a orgilor Sibiu (1977-1990)
315	Centrul de Cultură și de Dialog "Friedrich Teutsch" (1990-)

Secțiunea a 4.a Fondurile parohiilor:

Vezi Anexa 2.

2. Personalia:

Secțiunea a 5.a Fonduri și lăsaminte personale

501	Ludwig Binder
502	Heinz Brandsch
503	Wilhelm Bruckner
504	Bernhard și Roswith Capesius
505	Arnold Heinrich

506	Friedrich Hofstädter
507	Albert Klein
508	Familia H. și M. Klima
509	Friedrich Müller I
510	Friedrich Müller II

511	Victor Roth
512	Gerhard Schaser
513	Berta Schiel
514	Adele Simonis-Schopf
515	Johann Schuller
516	Adolf Schullerus
517	Theobald Streitfeld
518	Friedrich Teutsch
519	Wilhelm Wagner
520	H. Arz v. Straußenburg
521	J. Stenzel
522	H. Tartler
523	H.-G. Binder
524	Eginald Schlattner
525	Berthold Buchalla

526	A. W. Schunn
527	Ludwig Klaster
528	A. Prediger
529	Richard Huss
530	Konrad Alzner
531	Gustav Göckler
532	Lorenz Sievert
533	Gustav Arz
534	Stefan Schneider
535	Georg Fr. Marienburg
536	Depositum N.N.
537	Hermann Binder
538	Johann Gottfried Mäller
539	Julius Ernst Gyurgyevich
540	Harald Krasser

3. Colecții:

Secțiunea a 6.a Colecții

601	Colecția de privilegii
602	Colecția de registre de stare civilă
603	“Fototeca” (foto, diapozitive, filme)
604	Colecția de planuri
605	Colecția de hărți
606	Colecția de extrase din ziare și foi volante
607	Colecția de proclamații și ordonanțe emise de organe de stat
608	Colecția de tipărituri cu caracter ecleziastic (circulare, ordonanțe)
609	Colecția “Teologica” (studii, referate)
610	Colecția de sigilii și mulaje sigilare
611	Colecția de achiziții mărunte
612	Colecția de cărți de patrimoniu (c. 1480-1840)
613	Colecția de partituri
614	Colecția de cărți de cântece și texte liturgice
615	Colecția audiovizuală
616	Colecția de ziare

4. Biblioteca documentară a Arhivei

1. Transsylvanica și Romanica
2. Colecția de manuale școlare autohtonc în limba germană

Anexa 2

III		Parochialia
	1	Protocole în care sunt înscrise slujbele ținute
	2	Rânduielei ale modului de desfășurare a diferitelor feluri de slujbe: botez, cununie, înmormântare etc.
	3	Registru în care se consemnează anunțurile făcute în biserică
	4	Anexe la matricole: cărțile cu strămoșii, eliberate în anii 1942-1943 locuitorilor arieni (de origină germană)
	5	Registre în care sunt trecute toate familiile dintr-un sat, indici la aceste registre, genealogii etc.
	6	Evidențe ale membrilor comunității evanghelice, cartoteci, acte privind mișcarea populației, evidențe ale locurilor din biserică, liste cu cei căzuți, răniți etc. în război, cu cei deportați. Secte.
	7	Caiete de însemnări ale preoților. Divorțuri, autorizații de căsătorie
	8	Rapoarte statistice anuale
	9	Protocole parohiale. Acte referitoare la alegerea și angajarea unor preoți, convenții stabilite între aceștia și parohie, procese verbale de predare-preluare a parohiilor la schimbarea preoților. Festivități de instalare în parohie
	10	Procese verbale, rapoarte privind vizitațiile canonice
	11	Registre în care se consemnează evenimentele importante care au avut loc în sat (calamități naturale, războaie, ridicarea unor construcții etc.)
	12	Predici. Cuvântări ținute la înmormântări sau la alt fel de slujbe. Notițe pregătitoare pentru acestea (de exemplu, biografii ale celor ce urmează a fi înmormântați sau cununați)
	13	Material catehetic, adică pe baza căruia se pregătesc copiii pentru confirmare. Liste cu acești copii
	14	Documente privind conducerea Bisericii. Relații ecumenice (cu alte culte) Protocole ale adunărilor preoțești
	15	Probleme personale ale preoților (desfășurarea activității, probleme familiale, aspecte disciplinare, activitatea obștească, științifică sau culturală)
IV		Actele presbiteriului
	1	Alegeri și liste de membri aleși în diferite comitete
	2	Probleme personale ale angajaților bisericești
	2.1	Angajări, foi personale Obligații de serviciu. Jurăminte, contracte. Măsuri disciplinare împotriva clericilor și a membrilor presbiteriului
	2.2	Probleme de salarizare și pensie (State de plată, impozite pe salariu)
	3	Protocole ale reprezentanței comunale
	4	Registre de procese-verbale ale presbiteriului
	5	Registre în care se copiază dispozițiile organelor superioare, circularele etc.

	6	Registre de intrare-ieșire a actelor. Registre de poștă
	7	Indici la registrele de intrare-ieșire
	8	Acte anuale
V		Probleme economice
	1	Acte de inventariere – modele, dispoziții, reglementări
	1.1	Inventar de bază. Jurnale-inventar
	1.2	Inventarul bunurilor de mică valoare și cu durată redusă de viață. Obiecte vândute din casa parohială
	1.3	Inventar de materiale și mijloace fixe. Mașina de scris
	1.4	Inventarul "Neicov" cu anexe și concepte. Obiecte cu valoare istorică sau artistică
	1.5	Inventare de bibliotecă și arhivă. Materiale privind organizarea arhivei parohiale
	2	Acte de proprietate. Declarații de avere și de închiriere Impozite către stat. Păduri. Litigii pentru pământ. Cărțile de dare. Zeciuală. Despăgubiri pentru zeciuală
	3	Registre de casă, hârtii de valoare. Carnete de economii Jurnale de casă. Extrase de cont de la bănci. Chitanțe pentru bani împrumutați
	4	Jurnale de conturi
	5	Registre privind contribuția pentru biserică impusă locuitorilor. Registre de încasare a contribuției. Restanțe la contribuție.
	6	Colecte, evidențe ale daniilor și fundațiilor. Ajutoare pentru Biserică
	7	Control financiar intern
	8	Bugete
	9	Preprobleme de construcții. Asigurări, Protecția monumentelor arhitectonice. Fabricarea de cărămizi
	9.1	Biserica. Ceatarea bisericească. Clopote, orologiu
	9.2	Casă parohială. Grădină
	9.3	Casa pentru cantor, predicator și paznicul cetății. Monumente. Alte construcții
	9.4	Școală. Casa pentru rector
	9.5	Orgă și armoniu
	9.6	Altar, vase de cult, amenajarea interiorului bisericii
	10	Cimitir. Ajutor de înmormântare. Evidența mormintelor. Regulamente pentru cimitire.
VI		Socoteli anuale
	1	Socoteli anuale ale parohiei. Rapoarte despre socotelile verificate. Depășiri de buget. Socoteli ale diferitelor "fonduri"
	2	Acte-anexă la socoteli
VII		Acte ale școlilor
	1	Matricole școlare, liste de elevi, clasificări, liste de absenți
	2	Registratura școlii
	3	Acte privind școala și corpul didactic (contribuția locuitorilor pentru

		întreținerea școlii, propuneri de reorganizare și îmbunătățire a procesului instructiv, exproprierea școlilor, eforturi pentru redobândire, material didactic, planuri de învățământ, orare). Inaugurări de școli
VII		Viața comunității
I		
	1	Organizații și asociații aflate sub egida Bisericii
	1.1	Vecinătăți (statute, acte, registre de procese verbale ale adunărilor vecinătății, amenzi, decizii luate)
	1.2	Frăția feciorilor/fetelor
	1.3	Probleme ale asociației tineretului
	1.4	Asociația femeilor
	1.5	Asociația "Gustav Adolf"
	2	Asociații economice
	2.1	Asociații agricole și forestiere
	2.2	Bresle și asociații meșteșugărești. Cooperație de consum
	2.3	Acte ale asociațiilor de ajutor reciproc: Raiffeisen, Kreditverein, Cec
	3	Organizații cu caracter social, de ajutorare. Fundații
	3.1	Probleme de sănătate; inspecția decedaților; autorizații de înhumare. Probleme veterinare
	3.2	Ocotirea vârstnicilor, săracilor, văduvelor și orfanilor. Tutorele Crucea roșie. Grădinițe
	3.3	Diaconie
	3.4	Ajutoare din străinătate. Localități înfrățite
	4	Istorie locală
	4.1	Personalități. Monumente pentru personalități
	4.2	Administrația comunală (nebisericească). Protocele ale primăriei. Socoteli alodiale, liste de impozite. Aniversări Calamități; activitate culturală,
	4.3	Probleme juridice. Protocele de partaj. Procese. Testamente
	4.4	Istorie regională. Probleme militare. Politică. Partide. Alegeri politice
	4.5	Manuscrise referitoare la probleme de istorie locală și regională
	4.5	Probleme muzicale. Fanfare

From stopgap to start-up – the Central archive of the Evangelical Church A.C. in Romania, Sibiu

Abstract

The article aims to present and evaluate the making of the 2004 newly opened archive with respect to the challenge of centralization, recent archive history and the current state of registration.

First, it gives a short survey into the history of centralization of protestant church archives in the 18-20th centuries. The central archive in Sibiu of today emerged as a positive side-effect out of the mass emigration of the Romanian-born German minority of the Augsburg Confession (A.C.) in the early 1990's. Facing this threat to the age-old documents from 1990 on, the archive developed from an urgent stopgap through a "fire

brigade” of free-lance archivists to the today’s institution, comparable to a regional branch of the Romanian National archives. The backgrounds of the church administration and its history, strongly interweaved with ethnic affairs, are briefly laid out.

Secondly, the author describes the current structure of the archive, in general the nature of fonds; records and collections in a repository of ca. 2.7 km shelving space within a former orphanage. The article comments on the general storage situation and key aspects of archival management, such as building features, risk management, and acclimatisation.

Thirdly, the article stresses particularly all relevant procedures and current results of registration of archival documents between 2001-2010, according to provenance, collection type, and texture of the data. The author evaluates especially aspects of strict registration rules, the performance of old and recently introduced software (Midosa XML), and adds conservational remarks. He argues that the core problems of today’s archival management in Sibiu are less about money than sensibility for conservation issues and awareness for well-structured indexation-rules like ISAD (G) and ISAAR to successfully attract future Online-users.

Summing up the analysis, the article specifies tasks to respond to those challenges and sketches future perspectives of the Sibiu church archive.